

Моргай Л.А.,

*аспірант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини*

ДІЯЛЬНІСТЬ Н. ГРИГОРІЇВА В УКРАЇНСЬКОМУ ВИЩОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ ІНСТИТУТІ ІМЕНІ М. ДРАГОМАНОВА В ЧЕХІЇ

Запорукою успішного здійснення освітніх реформ в Україні є всебічне вивчення досвіду організації педагогічної діяльності в попередні історичні періоди.

Особливо актуальним вважаємо вивчення досвіду Українського Вищого Педагогічного Інституту імені М. Драгоманова в Празі, та внесок у діяльність університету Н. Григоріїва.

Н. Григоріїв – видатний педагог, історик і громадський діяч України. На початку століття працював учителем історії, розробляв нові підходи до вивчення вітчизняної історії в початковій школі. В роки визвольних змагань українського народу – член Центральної Ради, міністр освіти в уряді Української Народної Республіки. Враховуючи політичну ситуацію в Україні після поразки революції 1917-1921 рр. він був змушений емігрувати до Чехословаччини. В той період у Чехословаччині був демократичний режим Томаша Масарика. Український народ, скористався тими свободами, які їм надав Т. Масарик і заснував Український Високий Педагогічний Інститут імені М. Драгоманова [1].

Метою Інституту було піднесення культури та українського народу Інститут був заснований як вищий педагогічний заклад з дворічним курсом навчання. Завдання Інституту було творити найкращих національно-культурних діячів, підготовка педагогічних сил для українських шкіл нижчого типу та для позашкільної освіти серед широких кіл українського населення [3, с.219].

Відкриття інституту відбулося 7 липня 1923 р. вагому роль у відкритті та в організації Інституту відіграв Н. Григоріїв. Директором Інституту по вибору Українського Громадського Комітету був доцент Кам'янецько-

Подільського Державного Українського Університету – Л. Білецький, що емігрував до Львова і був там професором неофіційного українського університету. З 1925 року курс навчання в Інституті був розрахований на 4 роки. З цього часу Інститут почав існувати вже як висока педагогічна школа, завдання якої було «підготовка вчителів для української середньої школи, а також організаторів шкільництва й народної освіти» [4, с.172-173].

На початку Педагогічний Інститут складався з трьох відділів: 1. літературно-історичного (з підвідділами мови й літератури, історії суспільних наук); 2. природничо-географічного; 3. фізично-математичного. Вже в другому році існування Інституту два останні відділи були об'єднані в один математично-природничий, а в 1924 р. відкритий був новий музично-педагогічний відділ (з підвідділами – вокальним та інструментальним) [4, с. 173].

При заснуванні Інституту в його науковому полі було 23 кафедри з 118 предметами й 7 з окремими лекційними кабінетами, а пізніше було засновано 33 кафедри спеціальних і 6 загальних з дисциплінами обов'язковими для слухачів усіх трьох факультетів. При деяких факультетах функціонували ще спеціальні кабінети, лабораторії [4, с. 173].

Навчання в Інституті було безкоштовне й проводилося українською мовою. Інша мова для викладачів допускалася лише за дозволом ради професорів. У 1925 року професорська рада вже обирала ректора й проректора. Ректором Інституту до 1926 р. був тогочасний директор професор Л. Білецький, який пропрацював в Інституті з 1926 по 1930 рр. В 1933 році ректором був В. Сімонович, а останнім з ректорів був професор В. Гармашів [4, с. 174].

Н. Григорійв працював над одним із найскладніших питань – матеріальним забезпеченням студентської молоді[2].

Академічний персонал Інституту складався з професорів, доцентів, лекторів і асистентів. Аспірантами були лише учителі гімназії І. Кобизський,

М. Хлор та інші. Всього за 10 років існування Інституту зазначено 92 особи з них 80 українців [4, с. 174].

Крім навчальної праці в Інституті провадилась інтенсивна літературо-видавнича та наукова діяльність. В Інституті діяло товариство «Сіяч», яке було засноване 1924 р. Завданням товариства було видання українських книг наукового змісту, спеціально підручників. В своїй чисельності товариство видало 44 книги, в кількості 5506 примірників, розміром 650 аркушів. В своєму складі «Сіяч» мав 102 членів (22 професорів і 77 студентів Інституту). Друкарським способом курси й праці професорів Інституту виходили найбільше в Українському Видавничому Фонді в Празі [4, с. 177].

Науковим органом Інституту були праці його професорів, яких він видав три наукових збірники. Перший том вийшов у 1929 р., що містив праці 28 авторів з різних наукових ділянок, другий том вийшов в 1933 р. з працями 22 авторів. В даному зібранні значна частина праць була присвячена тема чесько-українських відносин. В 1933 р. вийшов і «Драгоманівський збірник», що містив 15 студій присвячених спеціально особі й діяльності М. Драгоманова. Професори Інституту друкували свої праці і в інших видавництвах як окремими виданнями, так і в збірниках, записках НТШ, різних органах УАН, Українській Загальній Енциклопедії, Книголюбі, Суспільстві, Мистецтві, та у багатьох інших публікацій чужомовних [4, с. 177].

Першим товариством при Інституті, в якому провадилася наукова праця, було Товариство ім. Г. Сковороди, засноване в 1924 р. В 1925 р. замість нього повстало Науково-Педагогічне Товариство (НПТ), яке пізніше перетворилося в Математично-Природниче Товариство (МПТ) [4, с. 178]. Наукова і педагогічна діяльність академічного персоналу Інституту значно полегшувалась за досить доброю інститутською книгозбірнею. До Інститутської бібліотеки поступали й видання одержані на виміну за книжки «Сіяча». В час ліквідації Інституту його бібліотека мала 10728 томів, з них 7928 томів куплених, а решта подарованих і виміняних. Для цього вони

подавали дисертаційну працю й складали іспити. Приписи про докторські іспити при Інституті були затверджені 30 березня 1928 р. [4, с. 178-179].

За період існування Інституту М. Драгоранова, прослухали в ньому, повний курс навчання 178 дійсних слухачів, та 116 студентів, закінчило Інститут з дипломом і титулом педагога середніх шкіл 85 осіб, а 31 особа отримала титул доктора [4, с. 179].

Студенти Інституту мали державні стипендії, призначені ще при заснованні чеською владою. Спочатку Міністерство Закордонних Справ призначило для незаможних студентів-емігрантів 50 стипендій, потім збільшило їх до 72. В другому році існування Інституту число стипендій збільшене до 120, а в 1925—26 р. до 150. До кінця 1926 р. стипендії видавано в розмірі 550 кор. місячно (в тому 50 кор. на одяг); від 1927 р. розмір стипендій знижений до 450 кор. Так само невисокою була й оплата академічного персоналу: професор діставав місячно 1500 кор., доцент 1200, лектор 1000, асистент 600 кор. До того давався додаток на родину: дружині 200 кор., на дітей по 125 кор. [4, с. 180].

Значна кількість випускників інституту працювали на Карпатській Україні. При інституті діяли матуральні курси (для осіб, які не мали документального підтвердження про закінчену середню освіту). МК були відкриті у 1922 році. На даних курсах викладало 10 професорів та лекторів Інституту. [4, с. 180].

Упродовж десятирічної історії (УВПІ припинив свою діяльність у 1933 р.) тут працювали 92 викладачі, з них 80 українців, серед яких: А. Артимович, Л. Білецький, Д. Дорошенко, А. Животко, С. Рудницький, В. Сімович (другий ректор інституту), С. Сірополко, В. Січинський, Я. Ярема. За час існування української високої педагогічної школи курс навчання закінчили 178 слухачів. З його стін вийшли українські поети і прозаїки, громадські діячі Ю. Дараган, Г. Мазуренко, Ю. Шкрумеляк, М. Обідний, О. Теліга [5].

Отже, постать Н. Григорієва відноситься до плеяди просвітників ХХ століття, які змушені були емігрувати за кордон, щоб там займатися своєю професійною діяльністю. Саме еміграційний період життя Н. Григорієва був найпродуктивнішим у його діяльності. Він був позначений надзвичайно активною роботою як у політичній, науковій та культурно-освітній сферах. Вагомий внесок Н. Григорієв зробив у функціонуванні Українського Вищого Педагогічного Інституту імені М. Драгоманова, який протягом 10 років із своїх стін випустив не одну сотню студентів.

Список використаних джерел

1. Бевз Т. А. Історія в особах. Політик і вчений. (до 120-річчя від дня народження Н. Я. Григорієва. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://library.ua/m/articles/view/ІСТОРИЯ-В-ОСОБАХ-ПОЛІТИК-І-ВЧЕНИЙ-ДО-120-річчя-ВІД-ДНЯ-НАРОДЖЕННЯ-Н-Я-ГРИГОРІЄВА&likeMode=like&url=http://library.ua/m/articles/view/ІСТОРИЯ-В-ОСОБАХ-ПОЛІТИК-І-ВЧЕНИЙ-ДО-120-річчя-ВІД-ДНЯ-НАРОДЖЕННЯ-Н-Я-ГРИГОРІЄВА>.

2. Бевз Т. Українська еміграція у контексті політики коренізації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_29/bevz_ukrainska.pdf.

3. Джус О. В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції: монографія / О. В. Джус. – Івано-Франківськ. : Плай, 2002. – 260 с.

4. Наріжний С. Українська еміграція / Наріжний С. – Прага. : КНИТІСК 1942. – 609 С.

5. Плазова Т. Українська політична еміграція у першій половині 20-х років ХХ ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://www.google.com.ua/search?client=opera&hs=AKJ&q=українська+політична+еміграцію+1917+p.&oq=українська+політична+еміграцію+1917+p.&gs_l=psy-ab.3...2144.6086.0.6372.8.8.0.0.0.172.1107.0j7.7.0....0...1.1.64.psy-ab..1.4.594...0i22i30k1j33i22i29i30k1j33i160k1.0.gQPI_QE_LW4.